

ŠTO METODIKA JEST?

Prof. dr. sc. Filip Jelavić
umirovljeni redoviti profesor
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska

Sažetak:

Riječ JEST u naslovu naglašava našu želju da sagledamo metodiku "iznutra" i "egzistencijalno", sagledamo ono što metodiku potvrđuje kao zaseban i samoopstojan entitet u sustavu znanosti koje se, kao temeljnim predmetom, bave intencionalnim i sustavno organiziranim učenjem - obrazovanjem i odgojem u nastavi. Dva rada, objavljena u razmaku od trinaest godina (Epistemološke karakteristike metodike (Milat, 2000.) i Metodika u suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu (Bežen, 2013.) izravan su povod ovom tekstu. Zajedničko im je to što se zauzimaju za "povoljniji znanstveni status metodike" u sustavu obrazovanja i odgoja. Mene osobno više zanima: Što metodika odnosno predmetna didaktika JEST, kako ju znanstveno-teorijski misliti, njen znanstveni i stručni identitet. I tu, upravo oko tog pitanja, nastaje temeljni prijedor s autorima navedenih tekstova koji afirmaciju metodike žele graditi negacijom didaktike/pedagogije. Obezvređivanjem didaktike ne može se doći do "metodičke istine", ne može se otvoriti prostor metodici. Dapače, može ju se gušiti i usmjeriti na ono što metodika NIJE. To se može vidjeti u nastavi koja, npr. umjesto autentičnog književno-literarnog izričaja, nudi učeniku njegovu patvorinu... a da, pritom, toga nije ni svjesna i to samo zato što u okviru metodike nije izgrađen kognitivni, estetski, literarni... temelj valjane evaluacije onoga što se s nastavom događa kad "metodički čin" nije didaktički valjano utemeljen. Nije, dakle, sve u metodi odnosno metodici. Misao o biti metodike danas je prerasla "metodiku". To, na neki način, potvrđuje i činjenica postojanja kineziološke, religijske... didaktike i metodike...

Ključne riječi: poučavanje, učenje, obrazovanje, odgoj, metodika, predmetna didaktika, opća didaktika, epistemologija, supstratna znanost/struka, opća metodika, znanost, opće, posebno

Uvod

Posljednjih godina često se koristi izraz (nova) "metodička paradigma" (Bežen, 2013.) kao nešto opozitno/suprostavljeno (staroj) "didaktičkoj paradigmi" kao obrascu koji je prevladan, koji je "znanstveno sterilan", "ideologiziran", nesposoban uklopiti se "u prostor i vrijeme", koji je "neprijateljski" te, kao takav, ometa razvoj metodike. Nema što, radi se o jakom "znanstvenom iskoraku" popraćenom obiljem žući koji, toga radi, lako može završiti u "NOVOMETODICI".

Didactica specialis nastala je u krilu opće didaktike s ciljem da se učenje - obrazovanje i odgoj, zasnovani na nekoj sadržajnoj osnovi, učini djelotvornijim i učinkovitijim. Jer učenika, kako to kaže J. A. Komensky, treba SASVIM poučiti. Da bi to bilo moguće, poučavanje, a osobito učenje, moraju uvažavati, **slijediti prirodu učenja upravo tog i takvog sadržaja** (Ars docendi imitatur artem discendi). Upravo ta činjenica nužno vodi jačanju pedagoške/didaktičke sastavnice procesa poučavanja i učenja. Didaktikè tehne (grč.) odnosno didactica (lat.) to implicira. Termin metodika više vuče prema tehne. Uostalom, to potvrđuje i sam njen naziv ("Nomen est omen" kakvo ti je ime, takav si). Didaktika više naglašava teorijsko-konceptualnu sastavnicu.

Upravo zato treba dati prednost terminima: didaktika povijesti, geografije, ... kineziološka didaktika, religijska didaktika, književno-literarna didaktika, ... Zašto se A. Bežen i J. Milat zalažu za naziv metodika? Tradicije radi? Ne. Oni žele naziv didaktika sasvim dokinuti pa umjesto njega uvesti naziv "opća metodika". Nimalo lagana stvar! A problem je i u tome što nemaju "Comeniusa našega doba". I kad bi se nekim slučajem pojavio neki novi J. A. Komensky, on se, zasigurno, ne bi opterećivao nekom "novometodikom" i to iz jednog jedinog razloga: **u viđenju, promišljanju i izvođenju nastave on je ISTINIT**. Unatoč tomu, ovi naši metodičari izmišljaju priče kako je didaktika "nepovoljno okruženje za suvremenu metodiku" (Bežen, 31), a J. Milat (50) s nepodnošljivom lakoćom za knjigu "Uvod u didaktiku hrvatskog jezika" (Pintarić, A. Peko, A.) kaže kako je po metodičko-metodološkom pristupu problematična" a da, pritom, zaboravlja kako on sam nema potrebnu "supstancijalnu" kompetenciju u području hrvatskog jezika i književnosti. Upravo zato, podsjetit ću na misao I. Kuvačića: **"Znanje o metodi nužno uključuje prethodno znanje o predmetu"** koje Milat, evidentno, nema. (Prema M. Vujeviću, 21). "Novometodičari" su glasni i nekritični u isticanju svojih teza. Tako će Bežen (41) s lakoćom reći: "Štoviše, znatno složenije je postati kvalitetan metodičar nego kvalitetan istraživač u nekoj matičnoj znanosti, jer je metodičar višedisciplinaran, tj. osim matične znanosti mora poznavati, primjenjivati i pratiti dostignuća temeljnih obrazovnih znanosti te ih međusobno povezivati". **Što na to reći?**

KAKO ODREDITI METODIKU ODNOSNO POSEBNU/PREDMETNU DIDAKTIKU

Fenomen "didactica specialis" nije upitan i to stoga što se radi o poučavanju i učenju sasvim specifičnog sadržaja, vrlo specifičnim zadacima/zadaćama, ciljevima koje treba ostvariti. **Upravo zato, posebna didaktika/metodika ne može biti samo pusta operacionalizacija opće didaktike** ("didactica generalis"). Zato se **predmetnoj didaktici** ne može osporiti da **JEST** kako na teorijsko-konceptualnom tako i na praktičnom planu. To ne negira suglasje između "didactica generalis" i "didactica specialis". Onaj koji to suglasje negira, ne zna što je bit, meritum stvari, "misli da je kit riba". A nije. "Misli da je gomolj krumpira plod". A nije. Oni ne znaju da je još J. A. Komensky imao načelno znanje o tome kako se, primjerice, "princip zornosti" može vjerodostojno primijeniti ovisno u tome poučava/uči li se filozofija ili književnost, biologija ili kemija..., a da to što se poučava/uči, ne postane surogatom te filozofije, književnosti, biologije, kemije... **On, jednostavno, zna didaktički misliti**. Njemu je jasno je li nešto "riba ili nije", je li nešto "plod/korijen ili nije". Intencionalnost i sustavnost organizacije učenja - obrazovanja/odgoja (**educere**) temeljna je poveznica svih metodika odnosno predmetnih didaktika. Prema tomu, bit metodike odnosno predmetne didaktike je **uspostavljanje optimalne didaktičke komunikacije** koja je obrazovno djelotvorna i učinkovita, koja je usto ako proizvodi i pozitivna afektivna iskustva, i odgojno relevantna. Upravo ta činjenica predmetnim nastavnicima jest veliki izazov. Metodici, predmetnoj didaktici, također. S tog stajališta možemo reći kako EDUCERE više i jače međusobno povezuje nastavnike/učitelje nego što ih razlike u sadržaju, sadržajnoj osnovi obrazovanja/odgoja, mogu razdvajati. Svi su oni prvenstveno učitelji/nastavnici a tek, potom, učitelji/nastavnici: povijesti, književnosti, kemije... To je ta "specifična razlika" koja ih samo razvrstava u različite kategorije učitelja/nastavnika. Pedagogija, opća i posebna didaktika te metodika predstavljaju discipline koje konceptualno-teorijski i prakseološki osmišljavaju i podupiru nastavu. Sama metodika nije dovoljna. **Metodika je naglašeno usredotočena na metodu**. S tim u svezi, prisjetio bih se Sokrata (469-399. pr. Kr.). Sokrat je stvorio sustav učenja/poučavanja s jasnim filozofsko-teorijskim utemeljenjem. Iz tih "temelja" jasno je izveo ciljeve – **ŠTO** poučavati; **put i način, tj. metodu** – **KAKO** poučavati te stil osobnog života učitelja. Sve te varijable u potpunom su suglasju - te sinergijski djeluju na djelotvornost i učinkovitost učenja/poučavanja. Poruke Sokrata izrazito su snažne i nezaobilazne kad je u pitanju razvoj didaktičke misli. **Metodika, prema tome, baštini Sokrata tek posredstvom didaktike**. Unatoč tome, Bežen (53) će: "Sokrat se može smatrati izravnim začetnikom metodičke ideje svojom

sokratskom (primaljskom) metodom." To je tako kad se **od svega što Sokrat JEST, vidi samo metoda** koja je vanjski (tehnički) izraz filozofije po kojoj je učenje "traženje istinskog bitka", "traženje i stvaranje iskustva *vlastitog* duha". U tom **procesu** osobito je važna odgovornost učitelja. **Zaboravimo li to, metoda se može** pretvoriti u sredstvo manipulacije, u negaciju odgoja, u neodgoj. Metoda, prema Sokratu, mora biti etična, a postupanje učitelja, pritom, proizlazi iz njegova etosa. Tek dvije tisuće godina poslije Sokrata, a tri i pol stoljeća prije naših dana, možemo govoriti o didaktici, disciplini kojoj je predmet: intencionalno i sustavno poučavanje/učenje. U knjizi "Velika didaktika" J. A. Komensky će reći: "U ljudski duh lako upisuju svi koji znaju vještinu poučavanja". Komensky izrazito naglašava "vještinu poučavanja" čime stavlja učitelja u središte procesa. Da bi u tome bio djelotvoran i učinkovit, učitelj mora uvažiti stajalište empirističke filozofije o važnosti osjetilno-iskustvene sastavnice, induktivne metode u tom procesu. **Upravo ta činjenica usmjerava učitelja na učenika i učenje.** U tom kontekstu riječi "**ressed verba**" (J. A. Komensky) - **najprije stvar, iskustvo, osjet pa tek onda, riječ, misao.** Ove riječi gotovo da imaju težinu "kopernikanskog obrata" u shvaćanju poučavanja koje sve više akceptira učenja kao **progresivno mijenjanje pojedinca na osnovi njegova osobnog iskustva. Tu činjenicu učitelj ne može niti smije ignorirati.** Pa umjesto da gleda i sluša, učenik sudjeluje u procesu. Na toj podlozi počiva i "zlatno pravilo didaktike" koje jednako vrijedi za sve predmete i sadržaje. Univerzalno je. U svezi s tim mnogi, i danas, imaju velikih problema. Milat (51.) **se tako čudi** što se "danas sve više pojmovi odgoj i obrazovanje zamjenjuju pojmovima učenje ili poučavanje" i **pritom previđa** da učenje, s jedne, i obrazovanje i odgoj, s druge strane, nisu identični pojmovi. Učenje je širi pojam, a obrazovanje i odgoj odnosi se samo na ono učenje koje obilježava intencionalnost i sustavnost organiziranja učenja, učenje koje je pedagoški i didaktički osmišljeno.

Obrazovanje i odgoj ostvaruju se učenjem. Međutim, svako učenje, makar i organizirano, ne mora, nužno, biti i **EDUCERE** kojega obilježava rast pojedinca u svim, a ne samo obrazovnim mogućnostima. Želimo, dakle, nastavu za koju se može reći: **jest povijest, jest kemija, jest književnost.. ali jest i obrazovanje i odgoj pojedinca.** Zato je pedagoško i didaktičko osmišljavanje metodike bitno za metodiku. Zanemari li se to, metodika će izgubiti svoju autentičnost, vjerodostojnost. Zato maksimu: "Ars docendi imitatur artem discendi" **u svakoj od metodika treba prevesti ("prekodirati") u skladu s onim što tu metodiku bitno određuje.** Unifikacija metodika mora se izbjeći ("Kraljevstvo kraljevstvu ne propisuje zakone"). Zaboravimo li to, suzili bismo prostor **didaktičkoj odnosno metodičkoj istini.** Biti istinit u nastavi je ključno i za obrazovanje i za odgoj. Radi se o tome da poučavanje/učenje didaktički korespondira sa sadržajem poučavanja/učenja. Podilaženje učeniku na uštrb sadržaja, pedagoški/didaktički populizam ne doprinosi tome jer nije didaktički utemeljeno. Dapače. Tako, primjerice, prema Slobodanu Prosperovu Novaku (Bežen,41):"interpretacijom književnog teksta u školi učenicima se ne predstavlja prava nego krivotvorena književna umjetnost, a to stoga što školsko tumačenje književnosti ne osigurava izravan doživljaj književnog djela". Taj "izravan doživljaj književnog djela" držim osobito važnim. Taj "res sed verba" možda se ne uklapa u Beženovu "novu paradigmu" o tome "kako poučavati književnost". Ja bih radije govorio o učenju književnosti i to stoga **što učenje implicira validna iskustva učenika** zasnovana na "izravnom dodiru" s književnim djelom.

B. Jokić i Z. Ristić-Dedić u jednom svom istraživanju (Večernji list, 14. 4. 2018.) ustanovili su da hrvatski jezik u 5. i 8. razredu osnovne škole stoji na dnu ljestvice zanimljivosti nastavnih predmeta. Zašto je tome tako?

Možda je kriva didaktika koja, kako kaže A.Bežen, pokazuje svoju "nadležnost" spram metodike i tako ju sputava. Spasonosno rješenje zato Bežen vidi u izdvajanju metodike iz "nadležnosti" didaktike. Vidi metodiku kao samostalnu interdisciplinu izvan prostora didaktike. I sad se postavlja pitanje: Gdje metodiku "usidriti", koji joj viši rodni pojam odnosno specifičnu razliku odrediti? Nimalo lagana zadaća i to zato što autori nisu "opsjednuti" mišljenjem koje se temelji na valjanim znanstvenim činjenicama. I tu vidimo lijep primjer parabole platonske spilje u kojoj se umjesto pravih stvari (zbog osobne neslobode) vide samo sjene tih stvari. **Ne vidjeti**

metodiku u didaktici, odnosno ne vidjeti didaktiku u metodici ne može se razložno opravdati. Srednjovjekovni indijski pjesnik Bedil bi rekao: "Oči ne vide ono što razum ne vidi, što um tvoj zna, to oko tvoje spazi". Dakle?

Prije tri i pol stoljeća Comenius je rekao: SVAKOGA - SVEMU - SASVIM poučiti. Didaktika se, prema tomu, proteže na svaku dob, na svako "supstancijalno"/sadržajno područje. Kad su u pitanju različiti predmetni sadržaji, didaktika nikad nije bila "prokrustova postelja". Kad se naslućivalo da bi to mogla postati, rodila se ideja "didactica specialis". Maksimalni/princip "**res sed verba**" u svakom sadržajnom području iskazuje se na drugačiji, sadržaju primjeren način (**specifičan empirijski korelat tog principa**). **Sve različito, ali ipak isto.**

I ako netko u tom "različitom", ne vidi ono što je "isto", njegov je problem. Upravo zato što im iz vida izmiče bit (EDUCERE), neki metodičari "supstancijalni sadržaj" izdvajaju kao fetiš, kao jedino što je bitno pa poput Nikolettine Bursaća, uzviču: "nema didaktike", kako didaktika, da bi opstala, mora "uzimati spoznaje iz metodike" (Milat). Ako je tome tako, Milat bi s vremenom mogao tražiti i to da se knjiga "Velika didaktika" proglašava velikom pogreškom J. A. Komenskog. Novo ime moglo bi biti "Velika metodika". S druge strane, Bežen (26) govori "o metodici kao odgojno-obrazovnom fenomenu, onom što je zajedničko za sve metodike". Onda reterira pa kaže kako nema potrebe govoriti o metodikama, nego samo o "metodici". I, u pravu je. Ali pritom mora znati da "metodika" time gubi supstancijalnost (ostaje bez svog sadržaja, svoje struke, znanosti...) pa, umjesto stvarni, postaje virtualni entitet. Time Bežen dolazi u sukob s biti stvari. Jer metodika može biti ako uz taj naziv stoji: književnosti, biologije, geografije... Ono što je zajedničko svim metodikama (bez obzira o kojoj se gradi radi) jest teorijski osmišljeno intencionalno i sustavno organizirano učenje - obrazovanje i odgoj učenika. Teorijsku osnovu metodika mora imati u odgovarajućoj, predmetnoj didaktici (kineziološka, religijska, ... didaktika). To je zato što su specifični uvjeti, pa i problemi s kojima se susreću posebne metodike, različiti pa ih nije moguće tek tako i s lakoćom povezati u "jedno". **Dakle, jest EDUERE, ali jest i kineziologija, religija, povijest, filozofija, biologija...**

Didaktika (didasko) je, metaforički kazano, "najmanji zajednički nazivnik" svih tih (znanih i nezvanih, sadašnjih i budućih) predmetnih metodika. I što je to, zapravo, metodička spoznaja? Po čemu i u čemu je različita od didaktičke spoznaje? Bežen vidi rješenje u izravnoj povezanosti metodike s teorijom kurikula, edukologijom, psihologijom... samo ne s didaktikom. I sad ću se pozvati na Tylera (1949.) koji u teoriji kurikula nešto znači. Za njega je kurikulum sustav koji se formira kroz detaljan odgovor na četiri temeljna pitanja:

1. Što učenjem treba postići - obrazovna/odgojna očekivanja;
2. Koja sve iskustva učenja učenik mora proći da bi to i postigao;
3. Kako sve to povezati u funkcionalnu cjelinu - organizaciju;
4. Kako evaluirati postignuće učenika?

Iako je ovo jako pojednostavljeno, vidljivo je kako je kurikulum izrazito "didaktička tvorba" u funkciji "ciljnog" učenja koje, itekako, poštuje: **ars docendi imitatur artem discendi. Upravo time metodika se mora pozabaviti.** Vjerujem da bi se time suglasio i Slobodan Prosperov Novak. Ako je tome tako, kako onda Milat (43) može tvrditi da se "svaka metodika bitno razlikuje od didaktike." Milat to želi "dokazati" retoričkim pitanjem: "Može li didaktika, kao opća teorija nastave, u svoj sustav uključiti sve specifičnosti svih pojedinih nastavnih predmeta?" Ne može jer to i nije njena zadaća. Zato postoje predmetne didaktike i metodike. Međutim, ni same metodike na razini svog predmeta ne mogu riješiti sve **specifičnosti koje se javljaju u nastavi**. U tome im ne može pomoći ni "opća metodika" koju bi Milat "uspostavio" umjesto didaktike. Međutim, "didaktičko-metodička inteligencija" i senzibilitet zasnovani na maksimi "ars docendi... ", "res sed verbi... to može.

"Idejom opće metodike" Milat nije originalan. Pretekla ga je Z. Itković knjigom "Opća metodika nastave" (1997.). Milat je tada reagirao kazavši da se radi o knjizi "problematične

znanstvene i metodološke vrijednosti" te dodao kako takvu knjigu ipak treba napisati, ali samo bolju od ove. Zaboravio je pritom reći koja je "supstancijalna" osnova ove "opće metodike"? Gle čuda, zaboravio je ono "**najvažnije i bitno**"(predmet) bez čega metodika ne može BITI. Ja bih samo rekao da je "opća metodika": **contradictio in adiecto**. I tu bih upozorio na tekst koji su napisali Filipović A. Th. i Marijanović I. Njih ne muče statusni problemi metodike. **Oni su orijentirani na učenje i učenika**. Njima je zato potpuno jasna razlika između metodike i didaktike. Za njih je teorija kurikula dio didaktike. U tom kontekstu gotovo **groteskno** zvuče Milatove riječi (48): "metodike su znatno šire od didaktike" odnosno "metodike ne mogu proizlaziti iz didaktike". A kako je nastala "didactica specialis"? Ona je bila logičan korak prema metodici. U odnosu na Milata, Bežen misli kako metodika "proizlazi" iz edukologije. Čudno, kad znamo da se edukologija javlja mnogo kasnije od didaktike. Osim toga, termin edukologija koristi se samo u engleskom govornom području. Njemački, francuski, talijanski nisu ga preuzeli. U tim jezicima koriste se izrazi "odgojno-obrazovne znanosti" odnosno "znanosti o odgoju i obrazovanju". **Metodika koja negira svoj didaktički identitet, nema budućnosti**. Nikoletina Bursać odrekao se Boga. Za uzvrat je dobio "**zlatno tele**". Metodika bi prema tom uzoru mogla prerasti u "novometodiku" zasnovanu na "novogovoru". To je uvijek tako kad se ne prizna realnost (poradi osobnih ograničenja), kad se nalazimo **u** fenomenu "platonске spilje".

Pitam se kako je moguće bez "novogovora" zaobići ili "prevesti" standardne didaktičke pojmove i termine kojima se metodika obilato koristi: didaktička komunikacija/komunikologija, Darbietung, skriveni program, didaktički ciklus, "radna škola", heteronomna nastava, izvori znanja, spiralni raspored sadržaja nastavnog programa, herbartovska škola/nastava, "aktivna škola", didaktički trokut, i još mnogo, mnogo toga što didaktika **JEST, bilo na** općoj ili posebnoj razini. Pojmovi i termini kazuju tko si i što si (**JESI**), gdje si kao znanost pozicioniran: "O jeziku rode da ti pojem, o jeziku milom mom i tvojem". Prema tomu didaktika (opća) rodni je pojam u odnosu na posebnu didaktiku/metodiku.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Sve do Drugog svjetskog rata Hrvatska je pod snažnim utjecajem onoga što se događalo u Austriji i Njemačkoj. Nakon toga imamo jak utjecaj Sovjetskog Saveza gdje se metodika izrazito apostrofira. Posebno se to odnosi na društvene i humanističke discipline. Udžbenici didaktike, a posebno metodika, prenormirani su. Prostora za "drugo i drugačije" nije smjelo biti. Stara maksima koju je didaktika njegovala: "Non multa sed multum" - **Ne mnogo nego na mnogo načina**, pred tom "filozofijom" pada upravo zato **što se prenaplašava "metodička istina" naspram onoj didaktičkoj** koja stvarima prilazi šire, koja potiče raznolikiji, slobodniji pristup, koja poučavanju i učenju nalaže osobno iskustvo. **Istina** za didaktiku **ne** dolazi "odozgo" jer od svog početka zna kako "ničega **nema** u razumu, a da prije toga nije bilo u iskustvu" (J. Locke). To didaktika ističe, ne nameće (kako to **Bežen** kaže), profesorima filozofije kako trebaju primijeniti princip zornosti prilikom obrade filozofije R. **Descartesa**. Nerazumijevanje didaktike ovim metodičarima predstavlja priličan problem pa, umjesto da savladaju didaktiku, oni ju negiraju, žele didaktiku "detronizirati" te bogato znanstveno naslijeđe didaktike prisvojiti za metodiku. To se može lijepo vidjeti u "Shematskom prikazu znanstvenog predmeta metodike" (Milat, 2000.). Pristup "metodika sve i svuda" ne daje ploda jer u centru interesa nije dijete, rast njegovih mogućnosti. Autori su okupirani sustavom. Ta "bezdjetska metodika" ne razumije ni Slobodana Prosperova Novaka koji, s pravom, strahuje nad mogućnošću da se "interpretacijom književnog teksta u školi, učenicima ne predstavlja prava nego krivotvorena književna umjetnost, a to stoga što školsko učenje književnosti ne osigurava izravan doživljaj književnog djela." (Prema, Bežen, str. 41). **Validno iskustvo temelj je vjerodostojnosti učenja**, obrazovanja i odgoja. Slobodan Prosperov Novak dobro se sjeća vremena kad su se učenici, umjesto s književnim djelima, susretali s "repetitorijima" tih djela te se, stoga, nisu

stjecala relevantna (kognitivna, afektivna...) iskustva. Ta pojava, u drugom obliku, može biti prisutna u svim predmetima. Pred tom činjenicom "pada u vodu" staro pravilo: "res sed verba". Nije svejedno uči li se "o kemiji", "o biologiji"... ili se "uči kemija", "uči biologija"... "Učiti kemiju", "učiti biologiju"... implicira relevantna iskustva bez kojih nema valjanog učenja. To, u biti, naglašava S. Prosperov Novak. Njegovu misao treba metodički odnosno "posebnodidaktički" osmisliti sa stanovišta nastavne/metodičke prakse i teorije, a ne "sasjeći u korijenu" kako to čini A. Bežen. To posebno ističem stoga što je u centru nastave EDUCERE koje se ne temelji samo na "supstancijalnoj" znanosti, nego i na **pozitivnom afektivnom iskustvu koje proizlazi iz učenja koje karakterizira "dobro funkcioniranje organizma"**.

To učenika čini zadovoljnim. Metodika kao didaktičko-metodički osmišljen sustav "ciljnog postupanja", mora, spram toga, imati potrebni senzibilitet. Jer, metoda nije "privođenje" učenika postavljenom cilju/evima (kako je to činio Sokrat majeutikom, a Bežen ga, zbog toga proglasio utemeljiteljem induktivne metode. Majeutika, samo izvanjski, slični indukciji. Metodika se zato mora temeljiti na odgovarajućoj predmetnoj didaktici kao teorijskoj osnovi bez koje, u tom prostoru "sve može biti istinom". **A to je pogubno za svaku znanost.** Predmetna didaktika integrira dvije sastavnice: -misaono-teorijsko-konceptualnu i prakseološku. Po tome predmetna didaktika i metodika, JEST.

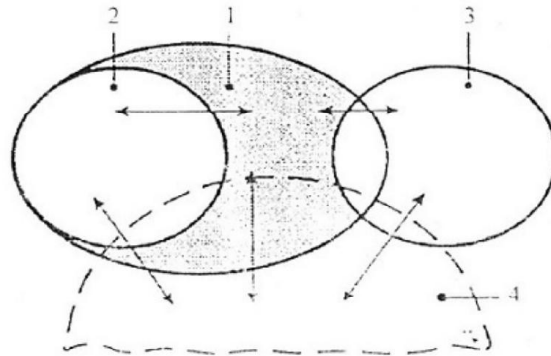
Milatov "Shematski prikaz znanstvenog predmeta metodike" unatoč njegovoj krajnjoj intenciji, **to potvrđuje**. U toj Shemi "metodika" je bezsupstancijalna, tj. "opća" - zauzima prostor elipse(1). Međutim, "metodika" bez "supstancijalne" znanosti naprosto nije moguća, postaje "virtualna realnost". I kad iz tog "metodičkog prostora" (1) uzmemo tri stvari:

- Didaktika (2),
- "Sadržajni supstrat predmeta" (3) te
- intersekciju "Metodika"(1) i "Ostale znanstvene discipline s kojima je metodika najuže povezana (4), **"metodike" ostaje malo.** Ustvari, taj **prostor "čiste metodike"** manji je od prostora "Didaktike"(2) koji je Milat "anektirao" i "asimilirao" u "Metodiku" (1). Sudeći po onom što je o "metodici" Milat kazao, "metodika" za nas u ovom tekstu ostaje: Terra incognita. Shema koju nam Milat predstavlja nije bazirana ni na kojim/kakvim činjenicama pa i nju zato "objašnjavam" fenomenom "platonske spilje".

"Metodika" bez didaktike ne bi mogla opstati. Prema tomu, "Shema" ne dokazuje "epistemološko utemeljenje metodike". Naprotiv. Negira ga. Istinitim promišljanjem predmeta nastave, a ne opskurnim "dokazima", metodika može pokazati i dokazati da JEST. "Didactica specialis" transformirala bi se u predmetnu didaktiku. Valjanih dokaza već imamo: UVOD U DIDAKTIKU HRVATSKOGA JEZIKA. Takvih ili sličnih primjera ima više. I sad, kad netko kaže kako je "svaka metodika šira od didaktike", tj. **da je "posebno" šire od "općeg"**, ostajemo bez riječi.

Može li itko zamisliti da su, primjerice: Metodika praktične nastave odnosno Metodika tehničke kulture koje su i same, dobrim dijelom "izvedene" iz "Industrijske pedagogije" i "Ergodidaktike" (M. Petančić) pa i opće didaktike, šire od onoga iz čega su izvedene i da, prema tomu, mogu biti primarnim osloncem u formiranju novih metodika? Ne mogu. Te metodike u nastajanju, što konačno priznaje i Bežen (41) "bitno se oslanjaju na didaktiku kao opću teoriju nastave". Ovom rečenicom, Bežen negira i neka svoja razmišljanja ali i navedenu Milatovu misao.

SCHEMATSKI PRIKAZ ZNANSTVENOG PREDMETA METODIKE

REFERENTNA LITERATURA

- Bežen, A. (2013). Metodika u suvremenom odgojno-obrazovnom i znanstvenom sustavu, u: Milanović, D., i dr. (ur.), *Metodike u suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu*, Akademija odgojno-obrazovnih znanosti Hrvatske, Zagreb, 23-74.
- Filipović, A. Th., Marijanović, I. (2013). Razvojni pravci i suvremeno pozicioniranje metodike nastave katoličkog vjeronauka, u: Milanović, D. i dr. (ur.), *Metodike u suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu*. Akademija odgojno-obrazovnih znanosti Hrvatske, Zagreb, 94-113.
- Jelavić, F. (2017). U obzoru "novometodičke misli". *Školske novine*, br. 10, str. 12.
- Jelavić, F. (2017). Nije sve u metodi. *Školske novine* br. 11, str. 12
- Jelavić, F. (1997). *Didaktika*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Milat, J. (2000). Epistemološke karakteristike metodike. *Metodika*, Učiteljska akademija Zagreb, Vol 1, br. 1, Zagreb, 41-53.
- Milanović, D., i dr. (ur.), *Metodike u suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu*. Akademija odgojno-obrazovnih znanosti Hrvatske, Zagreb, 2013.
- Peko, A., Pintarić, A. (1999). *Uvod u didaktiku hrvatskoga jezika*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pedagoški fakultet.
- Vujević, M. (1990). *Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti*. Zagreb: Informator.
- Maretić Žonja, P. (2015). Istraživanje o obrazovnim aspiracijama učenika petog i osmog razreda osnovne škole. *Večernji list*, 14. 4. 2015., str. 10-11.

Sažetak

Začeci metodike nalaze se u pedagogiji i didaktici odnosno *didactica specialis*. Danas neki metodičari žele osporiti "didaktičku paradigmu" metodike iz razloga što sputava "znanstveni identitet metodike". Stoga žele metodiku izravno osloniti na teoriju kurikula, edukologiju... Umjesto didaktike žele izgraditi novu disciplinu "opću metodiku" čiji bi sadržaj bio ono što didaktika JEST. Tako bi, misle oni, nastala nova stožerna disciplina koja nije ništa drugo nego *contradictio in adiecto*. Nema metodike bez "supstancijalne" znanosti. Osnovna je zadaća ovoga rada ukazati da je bit metodike *educere*, rast i razvoj mogućnosti pojedinca putem učenja sasvim određenog sadržaja. To učenje mora biti optimalno. Kako takvog učenja nema bez adekvatne teorijsko-konceptualne podloge, metodika kao sustav metoda poučavanja/učenja ne može opstati kao poseban entitet. Zagovornici "autarkične" metodike zaboravljaju kako je metodika nastala iz "posebne didaktike" koja je imala i svoju "posebnu" teoriju. Danas kad gotovo i nema metodike kao samostalne discipline, oni uporno stoje iza naziva metodika te *ars docendi imitatur artem discendi* se opiru nazivu, primjerice: didaktika hrvatskoga jezika, koja po svom nazivu implicira staru maksimu: Poučavanje mora slijediti, pratiti, prirodu učenja upravo tog/takvog sadržaja. Bez teorije nije lako reći što je tu "ono pravo", ono što nastavu čini valjanom i u obrazovnom i u odgojnom pogledu. Metodički voluntarizam (a ne kreativnost) treba svesti na minimum. Teorija nam daje jasne kriterije da pouzdano znamo što JEST, a što nije. Glede toga, vidjeli smo, neki metodičari jako griješe.

What is methodology?

Abstract: The word "is" in the title emphasizes our desire to look at the methodology from the "inside" and "existentially", and to see what the methodology affirms as a separate and self-contained entity in the system of science, which, as a fundamental subject, deals with intentional and systematically organized learning - education. Two works, published in the space of thirteen years (Epistemological Characteristics of Methods (Milat, 2000) and Methodology in a Contemporary Educational System (Beige, 2013), have been the direct motive behind this text. What they have in common is that they stand for a "more favorable scientific status of methodology" in the educational system. Personally, I am more interested in: What methodology or subject didactics IS, what its scientific and theoretical thinking are, its scientific and professional identity. And here, precisely about this issue, there is a fundamental dispute with the authors of the mentioned texts, who wanted to build the affirmation of methodology with the negation of didactics/pedagogy. We cannot reach the "methodical truth", and open up a space for methodology by devaluating didactics. Actually, devaluation of didactics could lead to it being suffocated and us focusing on what methodology is NOT. This can be seen in teaching which, for example, instead of authentic literary-literary expression, offers the student a fake, without even being aware of it, simply because cognitive, aesthetic, literary and so on basis of a valid evaluation of what happens in teaching, when the "methodical act" has not been didactically valid. Therefore, it is not true that everything lies in methodology. The thought of the essence of methodology has outgrown the "methodology". This has been, in a way, confirmed by the fact of the existence of kinesiological, religious and so on didactics and methodology.

Key words: teaching, learning, education, methodology, subject didactics, general didactics, epistemology, substantive science / profession, general methodology, science, general, special

Das Wesen der Methodik

Zusammenfassung: In dieser Arbeit geht es uns darum die Methodik in ihrem Wesen, „von innen“ und „existentiell“ zu betrachten, jene Eigenschaften hervorzuheben, welche die Methodik als eigenständiges Bestandteil im System der Wissenschaften bestätigen, die sich mit intentionalem und systematisch organisiertem Lernen beschäftigen – der Erziehung und Bildung im Unterricht. Zwei Artikel, die im Zeitraum von dreizehn Jahren veröffentlicht wurden (Epistemologische Eigenschaften der Methodik (Milat, 2000) und Methodik im zeitgenössischen Erziehungs- und Bildungssystem (Bežen, 2013)) haben die hier vorliegende Arbeit veranlasst. Diesen Artikeln ist die Bestrebung gemeinsam zu einem „günstigeren wissenschaftlichen Status der Methodik“ im Erziehungs- und Bildungssystem beizutragen. Persönlich bin ich eher an Folgendem interessiert: Was ist das Eesen der Methodik bzw. der Fachdidaktik, wie kann man sie wissenschaftlich-theoretisch in ihrer wissenschaftlichen und fachlichen Identität begreifen. Dies ist gerade der Punkt, an dem ein grundlegender Konflikt mit den Autoren zuvor erwähnter Texte entsteht, welche die Affirmierung der Methodik durch die Negierung der Didaktik/Pädagogik erreichen wollen. Durch Geringschätzung der Didaktik kann man nicht zur „methodischen Wahrheit“ gelangen, kann kein Raum für Methodik entstehen. Vielmehr kann sie dadurch nur erdrückt und vom wahren Wesen der Methodik abgewendet werden. Dies wird ersichtlich im Unterricht, der dem Schüler etwa statt dem authentischen literarischen Ausdruck seine Fälschung bietet, ohne sich dessen bewusst zu sein und zwar nur aufgrund eines Mangels im Rahmen der Methodik an kognitiver, ästhetischer, literarischer u.ä. Grundlage einer gültigen Evaluierung dessen, was mit Unterricht geschieht, wenn die „methodische Tat“ didaktisch nicht entsprechend fundiert ist. Es ist, ergo, nicht alles in der Methode bzw. Methodik. Der Gedanke über das Wesen der Methodik ist in der heutigen Zeit über die „Methodik“ hinausgewachsen. Dies wird gewissermaßen auch durch die Tatsache bestätigt, dass es heute etwa eine kinesiological, religionsbezogene u.ä. Didaktik und Methodik gibt.

Schlüsselwörter: Lehren, Lernen, Bildung, Erziehung, Methodik, Fachdidaktik, allgemeine Didaktik, Epistemologie, grundlegende Wissenschaft/Fachschaft, allgemeine Methodik, Wissenschaft